

Kőszeg i istočni Alpi

Svaki dolazak u Mađarsku i druženje sa našim planinarskim vodičima, Ritom i Belom, su novo iskustvo i novo iznenađenje koliko je Mađarska bogata planinama. I ovo planinarenje je planirano i dogovoreno mesecima ranije i jedva smo dočekali da pođemo. Sreća, pa je kiša koja je ranije danima padala, najpre prestala u krajevima u koje smo išli, krajnji zapad Mađarske.

Krenuli smo ujutru u šest sati, da bismo još taj dan uspeli nešto da obiđemo, a čekalo nas je preko 500km auto-puta do cilja. Posle granice smo, uz neophodnu pauzu u šoping centru kod Segedina, obavili menjačnicu, toalet, kafu, doručak i nastavili, vozeći se kroz Mađarsku. Sve je išlo glatko, do dvadesetak km pre Kőszeg-e, kad su nas zaustavili vatrogasci i saopštili da ne možemo dalje još najmanje 2,5 sata, zbog uviđaja saobraćajne nesreće, koja se upravo dogodila koji minut ranije, par stotina metara ispred nas. Povratak do prvog sela, obilazak dvadesetak km i konačno, oko 3 sata popodne, Rita i Bela. Ušli su u naš bus na parkingu Tesca i mi nastavismo odmah do parkinga Kincs pihenő, sad već u Alpima. Odmah su nam rekli da je kompletan planinarski program prerađen, jer je do juče bilo mnogo kiše, kao i orkanski vetar, koji je oborio puno stabala u šumama. Kiša više nije padala, pa je preporuka bila da svi krenemo u laganu šetnju do stare Gornje kule (609m), nekadašnje gornje tvrđave, što smo i uradili. Bila je to šetnja od oko 4km, na visini oko 600m. Prijatna, šumska šetnja, posle puno sati sedenja u autobusu. Vratili smo se do autobusa, pa je većina ušla u bus, a deo grupe je nastavio sa Belom peške do grada. Oni su prošli salaški bunker, dolinu kraljeva, Sulejmanov vidikovac, do parkinga u centru, dodatnih 6,5km.

Smestili smo se u naš hotelčić, u samom centru. Hotel pripada crkvi, zgrada je građena 1677.g. Sve je staro, ali izuzetno čisto, svaka soba ima kupatilo. Hotel je zimi zatvoren, u aprilu se kreči, u maju ponovo otvara. Preko leta tu borave glumci i drugi umetnici, pošto u gradu leti radi pozornica na otvorenom. Iako nije sezona grejanja, pustili su nam za noć malo grejanje, pošto se prethodnih dana sve malo rashladilo. Ostatak popodneva proveli smo u individualnom obilasku grada, otkrivanju restorana, vinarija i spremanju za sutrašnju turu. Zbog pomenutog nevremena prethodnih dana, Bela je isplanirao 3 planinarske ture, od 4, 8 i 16km, tako da niko ne ostane uskraćen za planinarenje. Znalački je odabrao staze, sastav zemljišta je takav da uopšte nije bilo blata. Najveća nelagodnost, ili zabava, bilo je prelaženje, preskakanje i obilaženje popadalih stabala. Svi smo pošli autobusom do parkinga restorana Ranch, kod mesta Waldhof u Austriji, odatle smo se popeli na najviši vrh Kőszeg planina, čije ime u prevodu znači Pisani kamen (884m). Nalazi se tačno na granici Austrije i Mađarske, što vidimo

po graničnim stubićima, koji prolaze linijom vrha. Visoki vidikovac, fotografisanje. Nekoliko planinara, koji su suviše oprezni, prosto ne veruju da nema blata i klizanja, vraća se do busa i onda odlaze do mesta Velem, gde će sačekati drugu grupu, koju vodi Rita (i ja sam sa njima). Kad su busom stigli u Velem, šetali su dok su nas čekali, pa su i oni napravili ukupnu kilometražu, kao druga grupa. Mi, ostali, smo svi zajedno nastavili do Hofmanovog izvora, još neko vreme išli zajedno i onda se podelili, pa Ritina grupa dolazi do kapelice sv Vid i dalje u Velem, a Belina grupa nastavlja preko Gornje kule do 7 izvora (dobili su imena po vođama 7 mađarskih plemena koji su u IX veku došli u Panonsku niziju), sv Germanovog krsta, Trianonskog krsta, Kalvarije, do centra grada. Blizu kapele sv Vid, nalazi se prvi markirani kamen, plave mađarske, planinarske transverzale zapad – istok, dužine 1000km. To je jedna, od mnogo uređenih transverzala u Mađarskoj.

Svi su išli koliko su hteli, svi bili prezadovoljni, niko se nije previše umorio. Usput, na svakom šumskom (i markiranom) putu, imali smo prilike da vidimo mnogo informativnih tabli sa fotografijama i podacima o biljnom i životinjskom svetu, o istoriji tih krajeva, na nemačkom i mađarskom jeziku, u zavisnosti na čijoj teritoriji smo bili. Popodne opet grad, obilazak, Tesco, tvrđava, muzeji, večera.

Za nedelju je Bela odabrao planinarsku turu sa istim startom kao prethodni dan, ali cilj je bio u mestu Althodis. Tura je bila slična jučerašnjoj, šumske staze, markirane, bez blata, sa dosta popadalog drveća. Vodio je preko još jednog vrha, Nagyszarvas kő, Kamen velikog jelena (862m). Grupa koja nije išla sa Belom šetala je po ulicama Althodisa, diveći se domaćinima, jer je svaka kuća čista, okrečena, dvorišta uređena, prozori i bašte puni cveća. Na

nekoliko mesta je na stubove uličnog osvetljenja pričvršćena velika kesa sa novinama, iznad je metalna kutijica sa prorezom, da se ubaci evro-dva za uzete novine. Kad će tako nešto moći da zaživi kod nas? Meštani koji su izlazili iz svojih kuća, javljali su nam se, kao da smo stari znanci, iako nisu znali ni odakle smo, ni dokle ćemo ostati. Posle planinarenja nije bilo potrebno neko veliko presvlačenje, samo su skinute kabanice koje su ponete, ali prave kiše zapravo nije ni bilo. Tek po nekoliko minuta slaba kiša, baš da se isprobaju kabanice, kamašne.

Mislim da ćemo svi pamti i ovo planinarenje po lepim planinarskim terenima, uređenim stazama i upoznavanju izuzetnog gradića Kőszeg, po još jednom lepom druženju sa Ritom i Belom. Do sledeće godine.

Tekst: Magdalena Seleši

Fotografije: dr Milan Breberina, dr Blanka Šarlija, Magdalena Seleši

Na kraju nekoliko reči o gradu i planinama:

Koseg (Kőszeg, nemački Güns, hrvatski Kiseg) je grad u Vaš županiji u zapadnoj Mađarskoj, u blizini austrijske granice. Njegova bogata istorija je često igrala važnu ulogu u mađarskoj i austrijskoj istoriji. On je dobio titulu Kraljevskog grada 1648. 1529. grad je opsedala i okolinu opustošila vojska sultana Sulejmana, na čelu sa velikim vezinom Ibrahimom, a 1532. Nikola Jurišić, guverner, odbranio je grad od turskog napada i na taj način sprečio dalje osvajanje zapadne Mađarske i Beča. Od tada je grad uspeo da izbegne ratove, postao je grad spomenik i jedan od najbogatijih gradova Mađarske.

U 18.veku osnovano je sirotište, kao i škola, nešto kasnije. 1743. otvorena je prva apoteka. 1795. otvoren je poznati Balhaz restoran, a 1846. je Franc List održao koncert. 1809. je u grad ušla Napoleonova vojska. 1842. počela je eksploatacija uglja. Osnovana je prva bolnica. 1856. su Austrijanci otvorili vojni internat, 1869. formirano je dobrovoljno vatrogasno društvo. 1883. otvorena je železnička stanica. Krajem 19.veka intenzivira se proizvodnja voća. Istorijski centar grada renoviran je 1978. Grad i okolina su kao zaštićene zone istorijskog nasleđa. Glavne atrakcije nalaze se u starom gradu, koji se nalazi u blizini Varkor linije. Istovremeno, to su spoljašnje linije starog gradskog zida. Ima nekoliko crkava, sinagoga, Jurišićev dvorac iz 13.veka, mnoštvo pozorišta, muzeja, botanička bašta, vinarije, zgrada Skupštine.

Tokom vekova, grad je nekoliko puta stradao u požarima i poplavama. Zbog zaštite od požara, krovove umesto slame i drveta, odavno pokrivaju šindra i glina. Postoje tri mešovite kulture: mađarska, nemačka i hrvatska. Nemci su se naselili pod austrijskom vlašću pre 200 godina, dok su Hrvati u vreme turskih osvajanja. Vinogradi i vinarija potiču iz doba Rimljana, 1279. se prvi put pominju u pisanim dokumentima. Pored prirodnih lepota, na području grada je najveća debljina snežnog pokrivača u Mađarskoj (151 cm).

Koseg je u podnožju istočnih obronaka Alpa, raspoređene se u dolini Bisernog potoka (Gyongyos patak), a planine se nazivaju Kosegi planinama. Sastav zemljišta je nepropustan, tako da okolina grada obiluje izvorima.

Klima je subalpska, relativno prijatna, vlažna, ali u višim oblastima ima puno padavina i hladno je. Zimi je sneg, leti toplo i često kišovito. Prosečna dubina snega je oko 50 cm, ali u području Štajerskih domova izmerena je najveća dubina snega ikada, 151 cm, 1947. godine.

Planine su bogate prirodnom borovom šumom, uglavnom smrekom i borom. Najčešće šumske zajednice su hrast kitnjak i bukva. Mnogo je šumske ciklame, ali na nižim livadama je najviše belog krokusa. Južne padine su poznate po pitomom kestenu. Prošireno područje grada obuhvata 60% šuma, 16% obradivog zemljišta, 4% livada i voćnjaka, 1% vinograda.

Karakteristike životinjskog carstva su u prizemnom području stonoga, jelenak, ali postoje i krpelji. U blizini izvora i potoka nastanjen je pegavi salamander, a na sunčanim livadama, šumskim proplancima živi peščani gušter. Ptice koje žive u tom području vredne pomena su soko, pupavac, crna roda. Od sisara najviše ima miševa, veverica, puhova, muflona, divokoza, ježeva, lisice, jazavca, kuna i lasica.

Koseg ima dugu istoriju vinogradarstva, gazdovanje šumama, kao i esnaf rukotvorina. Bogatstvo starih zanata: mesari, tkalje, stolari, pekari, kovači, šeširdzije, krznari, stolari, krojači, proizvođači sedla, češlja, zidari, bravari, proizvođači sapuna, strugari, grnčari, časovničari, itd.

Danas je Koseg univerzitetski grad, sa nekoliko vrtića i osnovnih škola. Takođe ima muzičku školu, poljoprivrednu i trgovačku gimnaziju kao i školu za informacione tehnologije i nekoliko fakulteta.

Pored brojnih turističkih atrakcija i drugih ustanova kulture, tu je i Javna biblioteka sa preko 81.000 knjiga, 4.400 časopisa, 5.500 audio materijala, a filmska kolekcija nudi zabavu i razonodu. Zatim, Kulturni centar i Pozorište, penzionerski klub, letnja bina za bioskopske i pozorišne predstave na otvorenom.

Grad može da zadovolji različite grane sporta, pružajući mogućnosti za takmičarski sport i rekreaciju. Fudbalski tereni su postavljeni pored teniskih terena. Na padinama Hleb brda je letnja i zimska skakaonica. Tu je i boksterski klub. Biciklizam, veslanje, zatvoreni bazen.

Kosegi planine kao istočni krajevi Alpa, trećinom se nalaze u Mađarskoj (Vaš županija) a dve trećine u Austriji (Burgenland). Mađarski deo, oko 58 km² površine je veoma razuđen. Najviši vrh je na granici Mađarske i Austrije, visine 882 metara i zove se Pisani kamen (Irott ko). To je ujedno i najviša tačka Zadunavlja (zapadnog dela Mađarske).

